

N:o 73.

Af herr **J. J. Byström**, om *ändring af 13 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.*

Att det ligger en orättvisa deri, att främmande trosbekännare tvingas betala skatt till statskyrkan, borde numera vara en själfklar sak äfven för lagstiftarne. Ropet om befrielse från denna skatt varder ock allt starkare med hvarje år, icke blott bland de frikyrklige själfva, hvilka gång på gång framburit sina klagomål och önskningsar i denna sak, utan äfven bland andra.

Yrkandet på att främmande trosbekännare må vinna frihet från att betala skatt till statskyrkan är ock en af de frågor, som icke i längden kunna undanskjutas. Förr eller senare måste den vinna sin rättvisa lösning. Orättvisor inom lagstiftningens och beskattningens område böra så fort som möjligt undanröjas, på det att hvar och en måtte åtnjuta den rätt, som bör tillkomma hvarje medlem inom ett lagbundet samhälle. Och så länge det förhållandet kvarstår, att medlemmar af församlingar, som staten erkänt vara lagliga, skola utom de kostnader, som underhållet af deras egna församlingar kräfver, äfven underhålla statskyrkans presterskap och inrättningar och sålunda betala en dubbel kyrkoskatt, så länge skola ropen på reformer i detta hänseende aldrig tystna, utan återkomma gång efter annan och högljudare för hvarje gång.

Främmande trosbekännares ställning i afseende på deras skyldighet att bidraga till aflönande af svenska kyrkans presterskap och betjening har i senare tider undergått en icke oväsentlig förändring genom det på grund af särskilda författningar genomförda ordnandet af presterskapets och klockarnes löneinkomster. Förut ingingo i nämnda

löneinkomster åtskilliga afgifter, hvilka dels voro af frivillig natur och dels erlades endast för särskilda förrättningar. Främmande trosbekännare kunde sålunda helt och hållet undandraga sig afgifter af det förra slaget och behöfde endast i de utan tvifvel sällsynta fall, att de påkallade presterskapets eller kyrkobetjeningens tjensteåtgärd, därför erlagga särskild afgift.

Beträffande sistnämnda slags afgifter stadgades ock uttryckligen i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 23 oktober 1860 § 12: »De för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening vare ej medlem af tillåtet främmande religionsfund pligtig att gälda i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd».

Samma stadgande inflöt ock i 13 § af nu gällande förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning af den 31 oktober 1873, så lydande: »De för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening må ej påföras främmande trosförvandt i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd.»

Men förhållandena hade i afseende å de ifrågavarande afgifterna under tiden mellan de båda sist anmärkta förordningarnas utfärdande gestaltat sig annorlunda, än de voro 1860. I § 7 af förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster af den 11 juli 1862 stadgades: »Påskpenningar, jura stolæ, matskott, offer, dagsverken med flera andra extra ordinarie afgifter utbytas mot vissa, för samma tid och efter samma grunder som tiondeersättningen, till beloppet bestämda utskylder, att utgå icke allenast af fastighetsegare, utan äfven af församlingens öfriga invånare; börande dessa afgifter så beräknas, att all betalning till presterskapet för särskilda förrättningar kan upphöra, och iakttages härvid, att af dessa afgifter de, som hittills uteslutande betungat hemmansegare, varda endast på dem, samt de, hvilka ålegat torpare och deras vederlikar, blifva allenast på dessa fördelade, hvaremot sådana, som utgått af alla församlingens ledamöter, fortfarande af dem samtliga skola utgöras, dock med den skiljaktighet i beloppen, som föranledes deraf, att åtskilliga af ifrågavarande afgifter hittills icke brukat erläggas till lika högt belopp af dem, som ega ingen eller mindre jord, som af dem, hvilka ega större.»

I slutet af förordningen förklarades, att densamma icke egde tillämpning i afseende på Stockholms stad; men sedan kyrkomötet år 1868 anhållit, att de allmänna stadgandena för ordnande af prester-

skapets löneinkomster måtte i tillämpliga delar varda gällande för Stockholms territoriella församlingar, utfärdades den 1 november 1872 en förordning angående ordnande af presterskapets i de territoriella församlingarna i Stockholm aflöning; och stadgades i § 4 mom. 1 af denna förordning: »Påskören eller påskpenningar, äfvensom jura stolæ och andra extra ordinarie afgifter, utbytas mot bestämda afgifter för en tid af femtio år, räknad från den näst efter lönereglerns fastställelse inträffande första maj, oansedt tillämpning af lönereglern ej då kan ske».

I öfverensstämmelse med de i dessa båda förordningar meddelade föreskrifter hafva ock presterskapets inkomster blifvit ordnade, och torde under de förberedande åtgärderna för åstadkommande af lönereglern inom de särskilda församlingarna hithörande afgifter alltid hafva blifvit till visst belopp upptagna, om sådant också icke alltid framgår af de resolutioner, i hvilka Kongl. Maj:t meddelat fastställelse å de uppgjorda lönereglerns förslagen.

Efter utfärdandet af förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873 har ytterligare genom förordningen angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster den 2 november 1883 tagits ett steg i samma riktning, som angifvits i de ofvan åberopade förordningarna om ordnande af presterskapets löneinkomster. I § 2 af förordningen om klockarnes aflöning stadgas: »Den klockaren tillkommande lön bör bestämmas i skäligt förhållande till omfattningen af hans tjenstegöremål samt beräknas så, att alla offer och afgifter för särskilda förrättningar upphöra»; och torde bestämmelserna i denna förordning redan vara på åtskilliga ställen genomförda.

Då nu § 13 i meranämnda förordning den 31 oktober 1873 uttryckligen föreskrifver, att afgifter för kyrkliga förrättningar icke må påföras främmande trosförvandt i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd, synes häraf följa, att främmande trosbekännare jemväl äro fria från sådana ständiga afgifter, som i enlighet med 1862 års förordning utgöra ersättning för de i berörda § omförmälda afgifterna.

Att Kongl. Maj:t så tolkat stadgandet, framgår ock af Kongl. Maj:ts utslag den 13 november 1874 uti ett mål, der en mosaisk trosbekännare fört klagan deröfver, att utmätning skett för uttagande af honom påförd ersättning för jura stolæ. Kammarkollegium yttrar i utslag den 25 november 1873, att emedan ifrågavarande afgift utgjorde ersättning för jura stolæ, hvilka icke kunnat komma i fråga att af kla-

ganden såsom mosaisk trosbekännare erläggas samt att han icke heller egt rösträtt vid kyrkostämma, befriades klaganden från krafvet. Detta utslag blef af Kongl. Maj:t fastställt. I detta fall innehöll dock den löneregleringsresolution, som i målet åberopades, uttrycklig bestämmelse derom, att ersättning för jura stolæ skulle med visst belopp utgöras af alla, som voro vid kyrkostämma röstberättigade.

I ett utlåtande, som öfverståthållareembetet i Stockholm år 1881 afgaf till Kongl. Maj:t, yttrades bland annat, att embetet icke känner något lagbud, som ålägger främmande trosbekännare att för sina personer eller för inkomst af kapital och arbete bidraga till underhåll af svenska kyrkan och dess presterskap.

Och Riksdagens lagutskott, hvars dåvarande ordförande var landshöfdingen m. m. A. Bergström, yttrade i sitt utlåtande med anledning af en i ämnet väckt motion vid 1886 års riksdag, och ur hvilket betänkande vi redan delvis återgifvit något, följande beaktansvärda ord, som jag tager mig friheten anföra:

»I allmänhet lär emellertid . . . vederbörlig uppmärksamhet i regeln icke blifvit fästad vid innehållet af ifrågavarande lagrum, vare sig vid löneregleringars uppgörande eller vid deras tillämpning. I åtskilliga löneregleringsresolutioner torde icke någon viss del af presterskapets aflöning vara angifven såsom motsvarande jura stolæ, och i följd deraf göres vid utdelningen af bidragen till samma aflöning icke något undantag för främmande trosbekännare beträffande denna del deraf. Utskottet kan emellertid ej finna annat, än att detta förfarande står i strid med den i 13 § af 1873 års förordning meddelade bestämmelse, och oöfvervinneliga praktiska hinder lära väl icke omöjliggöra en rättelse i detta afseende.

Om sålunda främmande trosbekännares fritagande från bidrag till aflöningen af svenska kyrkans presterskap och betjening, i den mån dessa bidrag motsvara de i sistnämnda lagrum omförmälda afgifter, enligt utskottets tanke bör anses omedelbart följa af redan nu gällande lagbestämmelser, så finner utskottet det jemväl vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att främmande trosbekännare äfven fritagas från den andel af nämnda bidrag, som motsvarar de öfriga afgifter, hvilka de före löneregleringarnas genomförande ej behöft utgöra. Dessa afgifter torde å landsbygden ej hafva varit af någon synnerlig betydelse; men i städerna utgjorde de deremot en väsentlig del af presterskapets och kyrkobetjeningens löneinkomster. — — —

Då löneregleringarnas genomförande sålunda otvifvelaktigt ålagt främmande trosbekännare en skyldighet, som förut ej ålegat dem, och

de derjemte, såsom icke röstberättigade å kyrkostämman, varit uteslutne från deltagande i den utredning och öfriga förberedande åtgärder, som föregått lönerogleringsresolutionernas utfärdande, finner utskottet en återgång i förevarande afseende till de förut bestående förhållandena vara af omständigheterna påkallad. Utskottet anser dock denna frihet icke böra utsträckas längre än till medlemmar af sådana lagliga erkända församlingar, hvilkas prester eller föreståndare äro behörige och pligtige att föra anteckningar öfver medlemmarnes borgerliga förhållanden. En sådan inskränkning torde vara tillräckligt motiverad af den lösare organisationen af andra erkända trossamfund, hvilken ock föranleder der-till, att medlemmarne af sistnämnda samfund för anteckning om deras borgerliga förhållanden måste upptagas i svenska kyrkans ministerialböcker.»

Rättvisan och billigheten i ofvannämnda skatts borttagande tror jag, att åtminstone en stor del af presterskapet sjelft inser och gillar. Det har ock händt, att prest ädelmodigt försakat den del af sin lön, som skulle erlagts af en baptist. Det torde sålunda för mången prestman vara lika mycket en samvetssak att behöfva mottaga en skatt af dissenters, som det för många af de senare kan vara ett samvetstväng att erlægga denna skatt. Från mer än en synpunkt sedt blefve det blott ett häfdande af grundlagsbudet: »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta», om en lagförändring komme till stånd i denna skattefråga.

Då denna fråga vid föregående tillfällen förelagts Riksdagen, har man från deras sida, som tycka, att »det är bra som det är», svarat, att svenska kyrkan är en statsinstitution och sålunda fyller ett statsändamål samt såsom sådan bör af en hvar af statens medlemmar underhållas.

Nu är det väl meningen med denna kyrka, att hon, liksom man afser med andra kyrkliga samfund, skall främja den religiösa känslan hos folket, och att hon skall verka för moralens höjande och för nykterheten hos detsamma. Men detta ändamål kan ju också fyllas proportionsvis lika bra utaf de frikyrkliga samfundet. De arbeta ju också i samma riktning och kanske i åtskilliga fall flitigare, än hvad statskyrkan gör.

Och att de ej äro utan vitsord för denna sin verksamhet visar bland annat en del uttalanden i länsstyrelsernas femårsberättelser. För perioden 1886—1890 framhölls i dessa berättelser följande om den frikyrkliga rörelsen, af hvilken dissenters utgör en betydande del.

Öfverståthållarembetet säger: »Denna rörelse» (nemligen frikyrko-

Bih. till Riks. Prot. 1902. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 19 Häft.

rörelsen) »utgör trots enstaka urartningar och missgrepp tvifvelsutän en mächtig kraft till folkets uppfosträn».

Länsstyrelsen i Blekinge län säger: »De schismatiska rörelserna» — såsom det heter — »hafva icke haft någon ofördelaktig inverkan, utan synas tvärtom i ganska hög grad bidragit till förmildrande af folkets seder och till nykterhet.»

Länsstyrelsen i Kristianstads län yttrar: »Det bör emellertid icke förnekas, att de religiösa rörelserna bidragit till nykterhetens framgång.»

Länsstyrelsen i Malmöhus län uttalar om friförsamlingarnas verksamhet: »Emellertid torde denna riktning i och för sig icke kunna förnekas berömmelsen af en stor lifaktighet och starkt intresse för att omsätta och tillämpa religionens sanning.»

Länsstyrelsen i Elfsborgs län framhåller: »Såsom ett allmänt ömdöme om den religiösa rörelsen i länet torde kunna uttalas, att den i hög grad bidragit till sedlighet och allvar i lefvernet. Rörelsens styrka bevisas ock genom de uppoffringar, de mindre bemedlade klasserna gjort för inskaffandet af medel till uppförande af bönehus och församlingslokaler för gemensamma andaktsöfningar.»

Och länsstyrelsen i Örebro län säger: »Den religiösa rörelsen har i hög grad bidragit till ökande af sedlighet och allvar i lefvernet.»

Flere af Konungens befallningshafvande synas sålunda vara af den meningen, att den frireligiösa verksamheten fyller i sin mån ett statsändamål.

Ser man vidare på de ekonomiska uppoffringar, som de frikyrkliga samfunden göra för sin verksamhet, måste man medgifva, att de i allmänhet taget ej äro små. De samla årligen stora summor för kyrklig verksamhet, och de hafva uppfört en mängd kyrkor och bönehus, hvilkas värde går på många millioner.

Från åtskilliga håll framställas allvarliga klagomål öfver, att personer, som äro frikyrkligt sinnade och hvilka bedrifva en sjelfständig religiös verksamhet både bland barn och äldre, ändå icke utträda ur statskyrkan. Men om de genom ett sådant utträde ej endast beröfvades en del af sina rättigheter, utan ock vunne befrielse från skatt till en institution, som de anse sig ej kunna eller vilja understödja, så skulle säkerligen förhållandet mellan de frikyrkliche och statskyrkan snart blifva mycket klarare, något, som för båda parterna vore högeligen önskvärdt.

Med återopande af hvad jag här ofvan anført, får jag vördsamt anhålla,

att Riksdagen behagade för sin del besluta, att 13 § i kongl. förordningen angående främmande trosbekännare af den 31 oktober 1873 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Främmande trosbekännare är för sin person och inkomst af kapital eller arbete befriad från skyldighet att deltaga i afgifterna till svenska statskyrkoförsamlingarnas presterskap eller andra kyrkliga ändamål äfvensom från de för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd.

Stockholm den 27 januari 1902.

J. Byström.